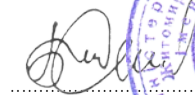

**Житомирський державний університет імені Івана Франка
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ**

„Затверджую”

Ректор Житомирського державного університету
імені Івана Франка

проф. Саух П.Ю.

«13» лютого 2017 р.

**ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ВИПРОБОВУВАННЯ
«ПЕДАГОГІКА І МЕТОДИКИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ»**

**для вступу на навчання за ступенем " МАГІСТР "
на базі ОС "БАКАЛАВР»**

013 – Початкова освіта

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

У розробці теоретичних і практичних проблем, на розв'язання яких орієнтують Закони України „Про освіту”, „Про загальну середню освіту”, „Про вищу освіту”, Національна доктрина розвитку освіти України, Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) провідне місце належить циклу педагогічних дисциплін, «Загальна педагогіка», «Методика викладання української мови», «Методика викладання математики в початковій школі», «Методика викладання природознавства», що має вирішальне значення у професійній підготовці майбутнього педагога. В основу програми покладена концепція всебічного розвитку цілісної особистості в навчально-виховному процесі.

Абітурієнт повинен мати знання:

- - основних нормативних документів, що визначають зміст освіти;
- - особливостей педагогічної професії, функцій педагога в сучасному суспільстві;
- - предмета і завдання педагогіки як науки;
- - структури педагогіки та її педагогічних категорій;
- - основних методів науково-педагогічного дослідження;
- - закономірностей розвитку людської особистості, вікових та індивідуальних особливостей розвитку;
- - напрямів, методів та форм виховання;
- - методів, засобів, видів і форм організації навчання;
- - структури системи освіти в Україні;
- - особливостей планування роботи вчителя, здійснення контролю за його роботою; організацією методичної роботи з метою підвищення рівня кваліфікації педагога;
- змісту початкового курсу математики;
- специфіку методів, форм і засобів навчання математики;
- методу вивчення питань, пов'язаних з поняттями початкового курсу математики: натуральне число; арифметичні дії і їх властивості; величини, їх властивості і вимірювання; алгебраїчний і геометричний матеріал; дроби;
- специфіку навчання математики дітей шестирічного віку;
- тенденції подальшого розвитку методики викладання математики; результати важливих методичних досліджень;
- об'єкт, предмет методики навчання природознавства; структуру процесу навчання, зміст його структурних компонентів, зв'язків і відношень між ними; рівні процесу навчання в межах природознавства;
- виділяти в певній частині (тема, розділ, клас, курс) змісту природознавства елементи знань, якими оволодівають молодші школярі; ефективно управляти об'єктивно зумовленим процесом їх формування в реальних педагогічних умовах;
- складати структурно-логічні схеми певною обсягу (теми, розділу, класу, курсу) власне предметного змісту природознавства;
- розрізняти засоби наочності, які використовуються в процесі навчання природознавства; обґрунтовувати ефективність вибору засобів наочності відповідно до дидактичної мети; аналізувати зміст підручників і навчальних посібників;
- обґрунтовувати класифікацію методів навчання природознавства;
- типи уроків з природознавства, їх макроструктуру; фактори, що зумовлюють варіативність макроструктури уроків;
- зміст позаурочної і позакласної роботи з природознавства; їх види, вимоги до методики організації і проведення всіх видів позаурочної і позакласної роботи з природознавства;
- значення і види оцінювання навчальних досягнень молодших школярів у процесі навчання природознавства;
- значення і місце красзнавчого куточка, куточка живої природи, географічного майданчика, навчально-дослідної ділянки в системі вивчення природознавства в початкових класах;
- лінгводидактичні та психологічні основи навчання української мови в початкових класах;
- зміст шкільних програм та підручників з рідної мови;
- принципи, методи та прийоми ознайомлення школярів з найважливішими нормами української літературної мови та правопису;
- особливості структури уроків навчання грамоти, читання, української мови, позакласного читання, розвитку мовлення та уроків контролю знань з мови;
- передовий педагогічний досвід та новинки науково-методичної літератури з проблем початкового навчання рідної мови.

У абітурієнта повинні бути сформовані вміння:

- аналізувати, виділяти головне, порівнювати, класифікувати, узагальнювати,
- робити самостійні висновки;
- усвідомлювати перспективні тенденції розвитку педагогічної науки, що ґрунтуються на кращих світових і національних педагогічних здобутках минулого та новітніх педагогічних ідеях сучасних

науковців;

- спостерігати, класифікувати, експериментувати, висувати гіпотези;
- свідомо вибирати методи навчання з урахуванням конкретних умов навчальної діяльності;
- застосовувати на практиці оптимально доцільні форми й методи навчання та виховання;
- використовувати основну методичну літературу;
- критично аналізувати різні методичні положення;
- визначати цільове призначення завдань з підручників математики для початкових класів;
- застосовувати теоретичні знання до розв'язання практичних завдань.
- розв'язування задач і безпомилкового виконання обчислень;
- підготовки і проведення різних типів уроків математики в початкових класах;
- організації і проведення позакласної роботи з математики.
- визначати педагогічні (освітні, розвивальні, виховні) цілі в реальних педагогічних ситуаціях;
- виділяти уміння всіх груп (власне предметні, розумові, раціональної навчально-пізнавальної діяльності), управляти об'єктивно зумовленим процесом формування їх у молодших школярів у курсі природознавства;
- розрізняти засоби наочності, які використовуються в процесі навчання природознавства; обґрунтовувати ефективність вибору засобів наочності відповідно до дидактичної мети; застосувати вибрані засоби наочності у процесі навчання природознавства; виготовляти саморобні засоби наочності;
- аналізувати зміст підручників і навчальних посібників; вибирати оптимальні методи навчання з метою ефективного досягнення дидактичних цілей у конкретних педагогічних ситуаціях цілісного процесу навчання природознавства,
- встановлювати взаємозв'язки між різними формами організації процесу навчання природознавства в початкових класах;
- визначати макроструктуру уроку в конкретних педагогічних ситуаціях, його тип; розробляти методику організації і проведення уроків природознавства всіх типів; написати їх детальні конспекти.
- визначати мету й завдання уроків;
- добирати систему вправ та обґрунтувати методику їх проведення на відповідному етапі засвоєння знань, формування умінь та навичок;
- самостійно розробляти конспекти уроків різних видів і типів за основною дидактичною метою та проводити їх у школі;
- використовувати найефективніші методи та прийоми ознайомлення школярів з мовними явищами та формування в учнів навичок правильного свідомого, виразного й швидкого читання;
- працювати над психолого-педагогічною та методичною літературою, впроваджувати елементи передового педагогічного досвіду.

ПЕДАГОГІКА

I. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ

ТЕМА 1. Вчитель. Становлення професії вчителя. Особливості професії вчителя. Його функції.

Професіограма вчителя. Вимоги до нього.

ТЕМА 2. Предмет педагогіки. Виникнення та становлення педагогіки як науки. Суть та завдання педагогіки. Об'єкт та предмет педагогіки. Виникнення перших шкіл у стародавній Індії, Китаї, Єгипті. Порівняльна оцінка систем виховання у державах стародавньої Греції (Спарті, Афінах). Залежність системи виховання від соціальних умов життя. Зародження елементів педагогічної теорії у працях стародавніх грецьких та римських філософів. Системи навчання та виховання у період середньовіччя: церковно-монастирські та міські школи, лицарське виховання, університети. Епоха Відродження – виникнення гуманістичної педагогіки. Її представники Вітторіно да Фельтре, Еразм Роттердамський, Франсуа Рабле, Томас Мор, Томасо Кампанелла. Школа і педагогіка в епоху домінування капіталізму. Життя, наукова та педагогічна діяльність Я.А.Коменського. Ідеї гуманістичної педагогіки у працях класиків педагогічної науки XVIII–XX ст.

ТЕМА 3. Загальні педагогічні поняття. Педагогіка та інші науки. Основні педагогічні поняття: виховання, навчання, розвиток, освіта, самоосвіта та самовиховання. Складові частини педагогіки. Поняття про педагогіку природознавства, народну педагогіку як її складову частину (етнопедагогіка). Взаємозв'язок педагогіки з іншими науками (соціологією, демографією, економікою, політикою, етикою, естетикою, літературою, фольклористикою, історією, етнографією, кібернетикою, біологією, віковою фізіологією, гігієною, психологією).

ТЕМА 4. Науково-педагогічне дослідження. Методи науково-педагогічних досліджень. Види, рівні науково-педагогічних досліджень. Методологія і методика педагогічних досліджень. Групи методів науково-педагогічних досліджень: загальнонаукові та конкретно наукові, теоретичні та емпіричні. Характеристика конкретних методів науково-педагогічних досліджень.

II. ТЕОРІЯ ВИХОВАННЯ

ТЕМА 5. Мета і завдання виховання. Різновиди мети. Різнобічний розвиток здібностей дітей. Педагогичні новатори про почуття особистої гідності дитини як головний виховний засіб. Сучасне звучання головної мети виховання (у зв'язку з концепцією національної школи, згідно Закону України про освіту): – виховання і навчання повинно проходити на національному ґрунті з врахуванням досягнень світової науки і культури; – школа повинна забезпечити різнобічний розвиток особистості дитини відповідно до її природних можливостей і здібностей.

ТЕМА 6. Сутність процесу виховання. Характеристика виховного процесу. Його функції: виховання,

самовиховання і перевиховання. Його діалектика і рушійні сили. Найважливіші закономірності виховного процесу. Принципи виховання як вихідні положення, які визначають зміст, методи і форми організації роботи вихователя. Принцип народності у вихованні дітей. Ідея народності у роботах К.Д.Ушинського, Б.Грінченко про опору на народність у вихованні як головний виховний засіб. Сучасне трактування принципу народності і його застосування у роботі передових вчителів України. Уроки народознавства, їх призначення. Принцип цілеспрямованості виховання. Головна мета виховання. Уміння вихователя бачити перед собою стратегічну мету і співвідношення з нею, розв'язання завдань, що виникають у педагогічному процесі. Зв'язок виховання з працею, активною діяльністю дітей. Виховання особистості у колективі. Загальне поняття про методику виховання у колективі шляхом створення відповідної атмосфери, формування гуманного стилю взаємовідносин вихованців. Виховання поваги до особистості у поєднанні із справедливою вимогливістю. Опора на позитивне у вихованців. Поступовість, послідовність, систематичність виховних впливів. Всебічний розвиток ініціатив, самодіяльності, творчості самих вихованців. Відповідність виховання віковим особливостям учнів. Індивідуальний, особистісний підхід до виховання. Взаємозв'язок всіх сторін у вихованні. Комплексний підхід до виховання.

ТЕМА 7. Методи і форми виховання. Поняття про методи і прийоми виховання, засоби і форми організації виховної роботи. Різні підходи до класифікації методів виховання. Характеристика окремих груп методів виховання. Методи формування свідомості: переконання, самонавіювання; можливості їх використання і особливості застосування у початковій школі. Виховання на позитивних прикладах батьків, вчителів, товаришів, на прикладі національних героїв України, всесвітньо відомих вчених, просвітителів; можливості використання Біблії у роботі з молодшими школярами. Методи організації діяльності й досвіду суспільної поведінки: вправи (їх різновиди – гра, привчання, виховуючі ситуації, наприклад, ігрові ситуації у —школі увічливості, людяності Ш.О.Амонашвілі). Переключення. Вимога (за А.С.Макаренком – пряма і непряма, діалектика її використання). Формування і використання суспільної думки дитячого колективу у роботі В.О.Сухомлинського, колективу шестиричок у роботі Ш.О.Амонашвілі. Методи стимулювання: нагорода, покарання і вибух. В.О.Сухомлинський про використання у початковій школі методів стимулювання. Вітчизняні (В.Леві) та зарубжні (Р.Кемпбел) психологи, психотерапевти про використання методів заохочення та покарання. Методи самовиховання: самосвідомість, самооцінка, самоконтроль, самонавіювання, самокритика. Класифікація форм організації виховної роботи: за кількістю учасників, за змістом, за основним об'єктом діяльності та ін. Умови забезпечення активності дітей (репродуктивної і творчої) при використанні форми розповіді, бесіди, свята та інших форм виховної роботи. Особистісний підхід у вихованні, індивідуальні форми роботи, методика їх проведення.

ТЕМА 8. Робота з колективом учнів. Традиції взаємодопомоги і суспільного самоуправління в Україні. Теорія колективу у спадщині видатних педагогів. Поняття —колектив, його ознаки, принцип паралельної дії у працях А.С.Макаренка. Структура колективу: формальна (первісний, загальношкільний колектив, проблеми їх взаємозв'язку), неформальна (наявність мікрогруп та їх лідерів). Стосунки у колективі: гуманні, нейтральні, асоціальні, ділові і особисті. Проблеми взаємовідносин колективу і особистості у працях і педагогічній діяльності В.О.Сухомлинського. Вплив сформованого колективу на розвиток особистості: активізація діяльності, духовне взаємозбагачення, досвід моральної поведінки; самовираження, самоутвердження. Стадії розвитку колективу та роль педагога на кожній із них. Шляхи формування колективу: висунення перспектив, спільна діяльність дітей; традиції, діалектика вимог педагога; створення активу, організація суспільної думки, гуманного стилю спілкування дітей, тону у колективі.

ТЕМА 9. Розумове виховання, становлення зародків світорозуміння, світосприймання. Розуміння завдань розумового виховання класиків вітчизняної педагогіки та психології. Пріоритетність розумового виховання у світлі концепції становлення національної школи. В.О.Сухомлинський про розумове виховання шестиричок та молодших школярів у позакласній роботі (за книгою —Серце віддаю дітям||). Допомога вчителю у накопиченні молодшими школярами об'єктивних знань про суспільство, про політичне, економічне та культурне життя країни та всього світу, роз'яснення необхідної термінології, формування політичних, економічних понять, пробудження інтересу до суспільних подій, привчання до систематичного ознайомлення з періодичною пресою. Знання, досвід, що накопичуються дитиною – фундамент світогляду, який формується. Поняття про світогляд; світогляд особистості та суспільний світогляд. Матеріалістичний та ідеалістичний світогляд. Структурні елементи світогляду: думки, погляди, переконання, ідеали. Групи світоглядних ідей, про природу, суспільство, пізнавальність світу, етичні та естетичні. Світоглядні уявлення, вірування, що історично склалися у народі України. Народні знання (народні астрономія, метеорологія, математика, ботаніка і зоологія, медицина, ветеринарія). Світоглядні поняття, які були поширені в Україні до прийняття християнства. Обоження природних явищ та небесних світил. Православ'я – релігія українців. Релігійні свята, пов'язані зі світоглядними уявленнями, і їх значення у житті народу. Методика ознайомлення молодших школярів з традиціями українського народу, з народними святами, звичаями. Педагогічний такт учителя щодо світоглядних понять, думок, які формуються у дітей.

ТЕМА 10. Моральне виховання Поняття про мораль. Формування моральних норм у стародавніх людських співтовариствах. Загальнолюдський та історичний аспекти моралі. Християнська концепція зла. Християнські заповіді. Морально-етичні норми, що історично склалися в народі: повага і любов до вільної праці, утвердження ідеалів добра, краси, гуманних стосунків, знання свого родоводу. Народна педагогіка, відображення у ній морально-етичних норм народу. Використання принципів народної педагогіки у діяльності видатних просвітителів-педагогів: Г.С.Сковороди, К.Д.Ушинського, Ю.А.Федьковича, І.Я.Франка. Сучасне уявлення про суть і завдання морального виховання: формування єдності, моральної свідомості, почуттів, навичок та звичок правильної поведінки. Психолого-педагогічні основи виховання молодших школярів.

Зміст морального виховання: виховання громадянина України, патріота своєї Батьківщини (любов до матері, батька, рідної мови, інтерес і повагу до національної історії, культури, мистецтва, традицій, національних героїв); виховання любові до праці, повага до людей праці; виховання поваги до людей інших національностей, їхньої культури, історії, звичаїв; виховання гуманності (доброта, товарицькість, чуйність, уважність до людей тощо), виховання обережного ставлення до природи; виховання дисциплінованості, почуття відповідальності за свої дії і дії оточуючих. К.Д.Ушинський, А.С.Макаренко, В.О.Сухомлинський, сучасні психологи та психотерапевти про шляхи виховання дисциплінованості. Дисципліна і культура поведінки школярів: мета, завдання, зміст.

Особливості використання у моральному вихованні молодших школярів національної української символіки. Біблія – як засіб морального виховання дітей. Методика її використання у позакласній роботі. Єдність навчальної і позакласної роботи у моральному вихованні молодших школярів. Методика організації окремих форм морального виховання у позакласній роботі.

ТЕМА 11. Трудове виховання. Г.Песталоцці, Р.Оуен, К.Д.Ушинський, С.Г.Сковорода, Ж.Ж.Руссо про трудове виховання. Досвід трудового виховання у педагогічній праці та роботах С.Т.Шацького, А.С.Макаренка, В.О.Сухомлинського, а також зарубіжних педагогів ХІХ–ХХ ст. (Д.Дьюї, С.Френе та ін.). Трудове виховання – основа народної педагогіки. Види дитячої праці й умови її ефективності у вихованні. Традиції і звичаї трудового виховання в історії українського народу. Система трудового виховання: трудове навчання (з елементами політехнічної освіти), різноманітні види дитячої праці, робота з профорієнтації. Реалізація кожного компоненту системи трудового виховання у початковій школі. Шляхи трудового виховання, привчання до систематичної праці у процесі навчання, праця у позакласній роботі, праця дітей у сім'ї. Методика організації різних видів трудової діяльності молодших школярів.

ТЕМА 12. Естетичне виховання. Поняття про естетику, естетичне виховання, естетичну культуру. Завдання естетичного виховання, його зв'язок з іншими аспектами виховання особистості. Засоби естетичного виховання: пізнання, праця, гра, природа, побут, мистецтво, людське спілкування. Головний засіб естетичного виховання молодших школярів – знайомство з культурою народу, традиціями, побутом. Характерні особливості усної народної творчості, народного образотворчого мистецтва України; народні ремесла. Педагогічні умови їх ефективного використання у роботі з дітьми молодшого шкільного віку. Шляхи естетичного виховання. Виховання на уроках естетичного циклу. Педагоги-новатори і їх методика естетичного виховання на уроках. Естетичне виховання у позакласній діяльності. Естетика організації життя учнів. В.О.Сухомлинський про естетичне виховання дітей засобами природи та мистецтва. Форми роботи з естетичного виховання, естетична освіта, розвиток естетичних почуттів, організація художньо-творчої діяльності дітей. Методика організації різних форм естетичного виховання молодших школярів на традиціях національної культури у досвіді передових учителів України. Естетичне виховання молодших школярів у сім'ї.

ТЕМА 13. Фізичне виховання. Роль фізичного виховання у працях класиків педагогічної думки. Традиції фізичного виховання в історії українського народу. Завдання фізичного виховання та збереження здоров'я дітей. Засоби фізичного виховання: вправи (гімнастика, ігри, спорт, туризм), природні і гігієнічні фактори, їх використання у досвіді передових учителів. Система фізичного виховання, її елементи: уроки фізкультури, фізкультура у режимі шкільного дня; позакласна робота, позашкільна робота з фізичного виховання. Фізичне виховання у сім'ї. Особливості фізичного виховання у літніх пришкольних і заміських таборах.

ТЕМА 14. Вчитель – класний керівник. Робота вчителя з дитячими організаціями: специфіка організації виховної роботи у ГПД. Роль вчителя, його функції у суспільстві. Поняття про професіограму вчителя. Складові педагогічної майстерності. Основні завдання і функції вчителя-вихователя і класного керівника. Специфіка роботи класовода початкових класів з дитячими організаціями. Взаємозв'язок у роботі вчителя і вихователя ГПД. Організація роботи груп продовженого дня у школі. Особливості режиму праці і відпочинку у ГПД. Умови ефективного проведення різних форм виховної роботи з дітьми в умовах ГПД. Робота вихователя з батьками учнів.

ТЕМА 15. Виховання дітей у сім'ї, робота школи з сім'єю. Поняття сім'ї та сімейних стосунків. Історичні типи сім'ї. Моногамна сім'я – найпоширеніший історичний тип сім'ї. Типи сучасної сім'ї: проста (мала, індивідуальна, нуклеарна), складна (поширена, нероздільна, братська). Нуклеарна сім'я – найпоширеніший тип сучасної сім'ї. Сімейні традиції українського народу. Функції української жінки, які склалися історично, її роль у сім'ї. Історичний розподіл домашньої праці на жіночу і чоловічу. Спільна трудова діяльність членів сім'ї, участь дітей у праці сім'ї. Сімейні обряди. Спільні проблеми сім'ї: інтенсивна нуклеаризація сім'ї, труднощі об'єднання професійної та сімейної ролі жінки, виключення дітей із трудового процесу у міській сім'ї, причина цього явища. Значення сім'ї у вирішенні завдань різнобічного розвитку особистості дитини. Класики вітчизняної педагогіки про загальні умови сімейного виховання, авторитету батьків. (А.С.Макаренко), підготовка батьків до шкільного сімейного виховання дітей (В.О.Сухомлинський). Форми роботи з сім'єю.

ІІІ. ДИДАКТИКА, ОРГАНІЗАЦІЯ І УПРАВЛІННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

ТЕМА 16. Предмет і основні поняття дидактики. Дидактика – теорія освіти і навчання. Предмет дидактики – зміст освіти, принципи, методи організаційні форми і засоби навчальної діяльності. Основні поняття дидактики: освіта, навчання, самоосвіта, принципи навчання, методи, засоби і форми організації навчання. Дидактика і методика викладання окремих навчальних предметів, їх взаємозв'язок. Завдання дидактики в умовах відродження національної школи (навчання на національній основі з використанням світових досягнень в галузі навчання і виховання, різностороннього розвитку особистості учня).

ТЕМА 17. Суть процесу навчання. Етапи засвоєння знань учнями. Двосторонній характер процесу навчання. Участь учня як суб'єкта процесу навчання. Функції процесу навчання: освітня, виховна і розвиваюча, їх взаємозв'язок. Українські педагоги про використання елементів народознавства у навчальному процесі. (Т.Г.Лубенець —Які вимоги ставить народ перед школою!). Протиріччя як рушійні сили процесу навчання. Формування і розвиток позитивних мотивів школярів. Мотиви зовнішні і внутрішні; навчально-пізнавальні і соціальні. Діалектика їх співвідношень у навчальному процесі. Особливості формування позитивної мотивації у шестирічних дітей. Поняття про процес засвоєння знань: поняття, судження, умозаключення – продукти власної пізнавальної діяльності учнів. Етапи засвоєння знань: формування відповідних навчальних мотивів, ознайомлення зі знаннями, виконання дій учнями. Узагальнення, скорочення, автоматизація дій. Види самостійних робіт на кожному етапі. Рівні засвоєння знань; ознайомлення, відтворення, застосування у звичних умовах, застосування у нових умовах. Роль вчителя на кожному етапі засвоєння знань.

ТЕМА 18. Принципи навчання. Поняття про закономірності процесу навчання. Принципи навчання – вираз закономірностей процесу навчання. Принципи навчання – вихідні положення, що визначають діяльність учителя і учнів. Традиційні принципи навчання у роботах класиків педагогіки, їх сучасний зміст. Принцип наочності. Функції наочного матеріалу: накопичування чуттєвих образів – мета навчання; чуттєві образи – засіб сприяння засвоєння понять, законів, правил, теорій. Види навчальної наочності. Умови успішного використання наочності на уроці. Принцип науковості навчання. Опора на науку як джерело системи фактів, понять, закономірностей, яка проявляється у відборі, навчального матеріалу і застосуванні методів навчання. Основна вимога принципу: правильно організувати перехід мислення від явища до суті, від зовнішніх спостережуваних ознак до внутрішніх. Шляхи забезпечення науковості у початковій школі: не допустити спрощення та примітивізму на першому етапі оволодіння поняттям, поширювати самостійну пошукову роботу учнів.

Принцип доступності навчання. Доступність засвоєння знань, формування умінь та навичок – наслідок зв'язку з рівнем розвитку школярів, з їх особистим досвідом. Розширення пізнавальних можливостей учнів (їх спостережливості і логічного мислення) у правильно організованому процесі навчання. Фактори, які впливають на ступінь доступності. Принцип свідомості і активності навчання. Основні його аспекти: свідоме розуміння учнями навчального матеріалу; свідоме ставлення до навчальних занять, формування пізнавальної активності. Вимоги до учителя: знати прикмети, які визначають свідоме розуміння, ставлення; розпізнавати ступінь пізнавальної активності учнів; створювати умови для формування розумових дій, операцій мислення, що сприяють свідомому засвоєнню матеріалу; планувати способи і прийоми підвищення пізнавальної активності тощо. Принцип міцності знань, умінь, навичок. Опора на психологічні особливості пам'яті – одна з умов досягнення міцних результатів навчання. Різні заходи і способи запам'ятовування у практиці навчання. Прийоми опори, мнемонічні прийоми як засоби підвищення міцності і систематичності знань, умінь, навичок. Точність, доказовість, глибока усвідомленість

– ознака міцності знань. Міцне засвоєння знання – знаряддя мислення, основа світорозуміння, засіб свідомої діяльності. Умови міцного засвоєння знань: виділення головної думки у навчальному матеріалі, зв'язок нових знань з життєвим досвідом учня, використання знань на практиці та ін. Принцип систематичності і послідовності навчання. Вимоги до вчителя: в системі навчального матеріалу потрібно відбити реальні відношення, зв'язок предметів, явищ. Зв'язок між окремими темами, розділами курсу, міжпредметні зв'язки. Систематичність і послідовність викладання матеріалу учителем, система вимог до учня, система в організації письмових, лабораторних робіт і вправ у перевірці знань, умінь, навичок учня. Система у роботі самого учня над предметом. Врахування вікових та особистих особливостей у навчанні. Врахування попереднього рівня підготовки учнів. Підготовленість дитини до школи. Особистісні відокремлення навчальної діяльності школярів і необхідність їх врахування у навчанні. Сучасний підхід до диференціації навчання. Цікавість, що прокидається у дитини до будь-якої галузі діяльності, його особистісні досягнення – ключ до його навчання, виховання. Виховний характер навчання. Сучасний підхід до виховання загальнолюдських цінностей. Його зв'язок з релігійним вихованням та ідеєю народності виховання. Дидактичні принципи Л.В.Занкова та їх використання у роботі сучасних педагогів-новаторів. Педагогіка співробітництва, її підхід до організації процесу навчання. Взаємозв'язок принципів навчання.

ТЕМА 19. Зміст освіти. Поняття про зміст освіти, його складові частини: знання, уміння, навички; досвід емоційного ставлення до навколишньої дійсності і своєї діяльності, досвід репродуктивної творчої діяльності. Види освіти. Загальна, політехнічна освіта у школі. Зміст освіти – відображення стратегічної мети виховання. Основні принципи відбору змісту шкільної освіти на сучасному етапі: демократизм, гуманізм є загальнолюдські та національні цінності. Проблеми відповідності змісту освіти віковим можливостям учнів, особливості сприймання, розуміння життєвого досвіду учнів. Диференційоване виховання як засіб ефективного оволодіння кожною дитиною необхідними знаннями, вміннями та навичками. Шляхи реалізації диференційованого навчання. Поняття про навчальні предмети, особливості навчальних предметів у початкових класах. Здійснення міжпредметних зв'язків у навчанні, створення інтегративних курсів. Аналіз навчальних планів. Альтернативні навчальні плани. Поняття про навчальні програми. Вимоги до них, структура. Підручник. Види підручників і навчальних посібників. Вимоги до них: загальнопедагогічні, методичні, поліграфічні. Розробка нових підручників і навчальних посібників для національної школи України.

ТЕМА 20. Методи навчання. Поняття про методи навчання. Два боки методу навчання. Методи та прийоми навчання. Цікаві прийоми навчання у роботі педагогів-новаторів. Різні підходи до класифікації методів навчання: за головним суб'єктом діяльності; за навчальною метою; за логікою викладання, за специфікою навчального предмета та ін. Причини існування безлічі класифікацій методів навчання. Історичний підхід вітчизняних та зарубіжних педагогів-гуманістів до вибору методів навчання. Я.А.Коменський, Ж.-Ж.Руссо, М.І.Пірогов, К.Д.Ушинський, П.П.Блонський – у центрі уваги педагогів повинні бути активні методи навчання.

Співвідносна характеристика окремих методів навчання і вимоги, які ставлять до їх виконання у навчальному процесі: пояснення, розповідь, бесіда, робота з підручником; спостереження, демонстрація, ілюстрація, використання ТЗН; вправи та їх види; підготовчі та вступні, пробні та тренувальні, творчі, контрольні (за В.О.Онищуком); практичні, лабораторні та творчі роботи. Дидактичні ігри. Групи методів навчання за характером пізнавальної активності учнів: пояснювально- ілюстративний, репродуктивний, методи проблемного викладу знань вчителем, частково-пошуковий і дослідницький метод навчання.

Проблема навчання. Проблемна ситуація та проблемна задача. Рівні проблемності. Оптимальне поєднання пояснювально-ілюстративного та проблемного навчання. Диференційований підхід до учнів у проблемному навчанні. Проблемне навчання у початковій школі. (Досвід лабораторії Л.В.Занкова). Основи програмованого навчання. Машинне і безмашинне програмування. Способи програмування: лінійне, розгалужене, змішане. Алгоритмізація навчання. Можливості програмованого навчання у початковій школі. Перспективи розвитку і застосування програмованого навчання. Комп'ютеризація навчання. Порівняльна характеристика методів навчання. Проблема вибору методів навчання, комплексного їх застосування.

ТЕМА 21. Форми організації навчання. Поняття про організаційні форми навчання. Розвиток організаційних форм навчання. Братні школи в Україні і Білорусії у XVI-XVII ст. і виникнення класно-урочної системи навчання. Теоретичне обґрунтування класно-урочної системи навчання у працях Я.А.Коменського.

Урок як основна форма організації навчальної діяльності у сучасній школі. Сучасні вимоги до уроку: дидактичні, організаційні, світоглядні, психологічні, етичні, гігієнічні. Поняття про структуру уроку (макро- та мікро-), її елементи. Гнучкість, динамічність структури уроку. Поняття про типи уроку і особливості уроку у початковій школі. Концепція національної школи про творчий підхід у проведенні уроків шляхом пошуку істини. Інтегровані уроки, нестандартні уроки. Інші форми організації роботи. Їх класифікація за дидактичною метою (Онищук): форми теоретичного навчання (лекція, факультатив, гурток, конференція), комбінованого та змішаного навчання (урок, семінар, домашня робота, консультація), практичного (практикуми), і фронтальні, колективні, групові, індивідуальні форми навчальної діяльності, трудове навчання. Розвиваючорольова форма організації навчального процесу та її можливості у початковій школі. Поняття про ділову гру. Навчання у парах змінного складу (методика Рівіна, В.К.Д'яченка).

Домашня самостійна робота учнів, її види. Специфіка та організація самостійної роботи у ГПД. Етапи самопідготовки та функції вихователя на кожному з них. Підготовка вчителя до уроку. Перспективна підготовка. Тематичне та поурочне планування навчального матеріалу. Особливості планування та організація уроків у початковій малокомплектній школі. Особливості організації навчальних занять з шестирічними дітьми.

ТЕМА 22. Перевірка та оцінка знань, умінь та навичок учнів Функції перевірки та оцінки знань, умінь та навичок у школі. Поняття —оцінка|| (оцінювальне судження) та —оцінка|| у п'ятибальній системі. Педагогічні вимоги до перевірки знань, умінь та навичок. Психологія оцінювання знань учнів (за О.Я.Савченко). Види, форми, методи перевірки знань. Критерії якості знань, умінь та навичок у методиках викладання різних предметів у початковій школі. Характеристика бальної системи оцінювання знань.

ТЕМА 23. Наукові основи управління загальноосвітнім навчальним закладом. Школознавство як галузь педагогічної науки. Загальні принципи управління освітою. Структура управління освітою України. Інспектування загальноосвітнього закладу. Поняття управлінських органів у школі. Органи колегіального управління школою (конференція, рада школи, педагогічна рада, нарада при директорі, його заступниках). Адміністрація школи як управлінський орган. Права та обов'язки директора школи і його заступників. Органи громадського самоврядування.

ТЕМА 24. Внутрішньошкільне керівництво і контроль. Загальне поняття про планування роботи школи. Перспективне, річне, поточне планування. Характеристика шкільної документації. Особливості планування роботи школи. Перспективне та річне планування. Поточне планування. Загальна характеристика шкільної документації. Сутність внутрішшкільного контролю. Види внутрішшкільного контролю. Форми контролю. Методи внутрішшкільного контролю.

ТЕМА 25. Методична робота в школі. Роль методичної роботи в підвищенні рівня професійної підготовки вчителя. Функції методичної роботи. Форми методичної роботи в школі. Вимоги до методичної роботи та критерії її ефективності.

ТЕМА 26. Передовий педагогічний досвід. Поняття передового педагогічного досвіду. Вивчення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду. Втілення досягнень педагогічної науки в шкільну практику. Наукова організація педагогічної праці.

Список літератури:

1. Алексюк А.М. Загальні методи навчання. - К., 1981.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади.- К.: Либідь, 2003.- 280с.
3. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 2: Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади.- К.: Либідь, 2003.- 344с.
4. Болонський процес: Документи / Укладачі: З. І. Тимошенко, А. М. Греков, Ю. А. Гапон, Ю. І. Пелеха. - К: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. - 169 с.
5. Бужина І.В. Гуманістичні відношення молодших школярів: сутність, досвід, закономірності. Одеса: "Маяк", 2001, 180 с.
6. Веретенко Т.Г. Загальна педагогіка. Навчальний посібник. - К.: ВД „Професіонал”, 2004. - 128 с.

7. Вишневецький Омелян. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. - Дрогобич: Коло, 2003. - 528 с.
8. Вища освіта України і болонський процес. Навчальний посібник. - Тернопіль. Навчальна книга. - Богдан. 2004. -384 с.
9. Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посібник.-К.:Академія, 2001.-576с.
10. Выбор методов обучения в средней школе / Под ред. Ю.К.Бабанского. -М., 1981.-Гл.1,2,3.
11. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Педагогіка: теорія та історія: Навч.посібник. - К.: Вища школа, 1995. - 237 с.
12. Григорович Л.А., Марцинковская Т.Д. Педагогіка и психология. Учебное пособие. - М.: Гардарики, 2001. - 480 с.
13. Доктрина розвитку національної освіти в Україні (2000р).
14. Жерносок І. Я, Організація методичної роботи в школі. — К., 1995.
15. Закон України "Про загальну і середню освіту" (2000 р).
16. Закон України "Про освіту" // Освіта. — 1996. — 25 квітня.
17. Иванов И.П. Воспитывать коллективистов // Педагогический поиск. - М., 1988.-С.316-381.
18. Інструкція про організацію та діяльність гімназії // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. — 1996. — № 1—2.
19. Інструкція про організацію та діяльність ліцею // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. — 1996. — № 1—2.
20. Касьяненко М.Д. Педагогіка співробітництва. - К., 1993. - 4.1.
21. Ковальчук Л.О. Практикум з педагогіки: Навчальний посібник. - Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2005. - 253 с.
22. Коменский Я.А. Великая дидактика // Избранные педагогические произведения в 2-х т. Т.1.– М., 1982.– С. 242-477.
23. Кондрашова Л.В. Сборник педагогических задач. - М., 1987.
24. Куписевич Ч. Основы общей дидактики / Пер. с польск. - М., 1986.
25. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія(курс лекцій) / Навч.посібник. -Київ: Центр навчальної літератури. 2005. - 128 с.
26. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения. - М., 1981.
27. Лихачев Б. Педагогіка. Курс лекцій: Учеб.пособие для студентов пед. учебн. заведений и слушателей ИПК и ФПК. - М.: Юрайт, 1999. - 464 с.
28. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни. - К., 2003. - 304 с.
29. Лозова В.І., Москаленко П.Г., Троцько Г.В. Педагогіка. - К., 1993.
30. Лутошкин А.М. Как вести за собой. - М., 1986. - С. 115-132.
31. Мазоха Д.С., Опанасенко Н.І. Педагогіка : Навчальний посібник. Київ, Центр навчальної літератури, 2005. - 232 с. .
32. Макаренко А.С. Педагогічна поема. - К., 1972.
33. Максимов В.Г. Педагогическая диагностика в школе. Учеб. Пособие для студ. Высш. пед. Учеб. Заведений. - М.: Издательский центр "Академия", 2002. - 272 с.
- 34.Мартиненко С.М., Хоружа Л.Л. Загальна педагогіка: Навчальний посібник. - К.: МАУП, 2002. - 176 с.
35. Махмутов М.И. Современный урок. - М., 1986.
36. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 2-е вид. - 1999 р. - 350 с.
37. Національна доктрина розвитку освіти //Освіта України. – 2002.- 23 квітня.
38. Онишків З.М. Основи школознавства — Тернопіль, 1996.
39. Освітні технології. За ред. О. М. Пехоти. Навчально-методичний посібник. К., А.С.К. 2002. -
40. Падалка О.С., Нісімчук А.М., Смолюк І.О., Шпак О.Г. Педагогічні технології. Навчальний посібник. Вид-во "Українська енциклопедія" ім.П.Бажана, 1995, - 254с.
41. Педагогіка / Под ред Ю.К.Бабанского. - М., 1988.
42. Педагогіка / Под ред. В.А. Слостенина - М., 1997.
43. Педагогіка. Учебное пособие для студентов педагогических вузов и педагогических колледжей / Под ред. П.И. Пидкасистого. - М.: Педагогическое общество России, 1998. - 640 с.
44. Педагогіка: Навч. посібник / В.М.Галузяк, М.І.Сметанський, В.І.Шахов.- Вінниця: РВВ ВАТ —Вінницька обл. друкарня, 2001.- 200с.
45. Педагогічна майстерність: Підручник / За ред. І.А. Зязюна. - К.: Вища школа, 2004. - 422 с.
46. Педагогічний пошук. Упоряди. І.Н. Баженова. К.: Рад. иг., 1988. - К.: Рад. иг., 1988. - 496 с.
47. Передовий педагогічний досвід: теорія і методика/ За ред. ЛЛ Момот. — К, 1990.
48. Психологія і педагогіка життєтворчості: Навчально-методичний посібник / Ред. рада: В.М. Доній, Г.М. Несен, Л.В. Сохань, І.Г. Єрмаков та ін. - К., 1999. - 792 с.
49. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи. Підручник. - К. Абрис.1997. - 415 с.
50. Сбруева А. А., Рисіна М. Ю. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах: Навчальний посібник. – Суми: СумДПУ, 2000.

51. Сікорський П. І. Кредитно-модульна технологія навчання: Навч. посіб. - К.: Вид-во Європ. Ун-ту, 2004. - 127 с.
52. Стельмахович М.Г. Народна педагогіка. - К., 1985.- С.41-48.
53. Теоретичні основи педагогіки. Курс лекцій. За ред проф. О. Вишневського. - Дрогобич: Відродження. 2001. - 268 с.
54. Трухін І.О., Шпак О.Т. Основи шкільного виховання. Навчальний посібник. - Київ: „Центр навчальної літератури”, 2004. - 368 с.
55. Фіцула М.М. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. - К.: Видавничий центр „Академія”, 2001. - 528 с. (Альма-матер).
56. Харламов І.Ф. Педагогіка. - М., 1999.
57. Шадських Ю.Г. Психологія і педагогіка : навчальний посібник. - Львів: „Магнолія плюс”, 2005.
58. Щукина Г.И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов школьников. - М., 1988.
59. Ягупов В.В. Педагогіка : Навч.посібник. К.: Либідь, 2002. - 560с.
60. Ярошенко О.Г. Проблеми групової навчальної діяльності школярів: дидактико-методичний аспект. - Київ.: Станіца, 1990. – 245 с.

МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Тема 1. Методика навчання математики в початкових класах як наука

Математика як наука та як навчальний предмет. Мета викладання математики в школі загальноосвітні, практичні та виховні цілі). Із історії розвитку методики викладання. Про концепцію математичної освіти загальноосвітньої школи України. Про державний освітній стандарт з математики. Внутріпредметні та міжпредметні понятійні зв'язки методики викладання, їх реалізація.

Тема2. Початковий курс математики як навчальний предмет

Навчальні, виховні і розвивальні завдання навчання математики у початкових класах. Зміст курсу: арифметика цілих невід'ємних чисел, величини, алгебраїчний і геометричний матеріал. Текстові задачі у початковому курсі математики.

Місце початкового курсу у системі шкільного курсу математики. Побудова початкового курсу математики. Взаємозв'язок вивчення арифметичного, алгебраїчного і геометричного матеріалу; зв'язок вивчення елементів теорії з формуванням умінь і навичок. Практична направленість курсу. Математична підготовка дітей у дитячому садку. Наступність у навчанні математики між I – IV класами і V – VI класами.

Тема 3. Організація навчання математики у початкових класах

Поняття —принцип навчання!. Суть принципу єдності навчання та виховання. Принцип науковості в навчанні та вимоги щодо його дотримання. Принцип доступності навчання та роль індивідуального підходу в забезпеченні виконання цього принципу. Свідоме навчання учнів, засоби подолання догматизму і формалізму в запам'ятовуванні. Принцип зв'язку теорії та практики, політехнічна спрямованість навчання як один із шляхів реалізації цього принципу. Важливі методи навчання математики (метод доцільних задач — —навчання через задачі, абстрактно-індуктивний методи та конкрет- но-індуктивний методи навчання, проблемний метод навчання, програмоване навчання).

Урок математики і його особливості. Система уроків. Вимоги до сучасного уроку. Особливості проведення уроків математики з дітьми шестирічного віку. Використання ігрових форм. Підготовка вчителя до уроку. Відбір змісту, вибір методів, засобів і організаційних форм навчання (індивідуальних, групових, колективних) у відповідності з навчальними, виховними і розвивальними завданнями даного уроку. Перевірка і оцінка знань, умінь, навичок. Вимоги до ведення зошитів. Домашні завдання: організація, керівництво і контроль. Позакласна робота з математики.

Тема 4. Методи та засоби навчання математик у початкових класах

Математичне поняття, його зміст і обсяг. Класифікації понять та вимоги до їхнього поділу. Терміни і символи. Означення, їхні види, вимоги до означування. Конкретно-індуктивний та абстрактно-ін- дуктивний методи означування понять. Засвоєння понять учнями, характерні помилки в розумінні понять, способи виправлення цих помилок.

Використання різноманітних методів у навчанні математики, використання ігр. Зв'язок методів навчання математики з цілями, змістом, засобами і організаційним формами навчання. Залежність вибору методу навчання від конкретного дидактичного завдання, особливостей змісту навчального матеріалу, від засобів навчання, організаційних форм навчання математики молодших школярів, від вікових особливостей учнів, зокрема дітей шестирічного віку.

Комплекс навчально – методичних посібників для вчителя і учнів, їх особливості і методика використання. Підручник математики для початкових класів, особливості його змісту, побудова, оформлення, зокрема для дітей шестирічного віку. Інструменти, моделі, таблиці, технічні засоби навчання на уроках математики.

Тема 5. Розширення поняття про число. Раціональні числа

З історії розвитку поняття про число. Раціональні числа: виникнення, способи запису, дії над дробами. Підбір матеріалів з історії розвитку поняття про число.

Тема 6. Загальні питання вивчення нумерації.

Поняття нумерації. Письмова, усна нумерація. Особливості десяткової системи числення та нумерації чисел. Кількісне та порядкове значення числа. Методика ознайомлення числом, цифрою.

Тема 7. Методика вивчення нумерації по концентрах.

Різноманітні методичні підходи до формування понять натурального числа і нуля. Методика вивчення нумерації цілих невід'ємних чисел. Особливості десяткової системи числення. Підготовчий період і його особливості у зв'язку з навчанням шестирічних дітей. Методика вивчення нумерації першого десятка. Нумерація чисел 11-20. Нумерація чисел 21-100. Нумерація чисел в межах 1000. Нумерація багатоцифрових чисел.

Тема 8. Методика ознайомлення з дробами

Формування початкових уявлень про дробі. Ознайомлення з частинами. Система вивчення дробів. Ознайомлення з поняттям дробі. Порівняння дробів. Розв'язування задач на знаходження частини числа і числа за його частиною, дробі числа.

Тема 9. Методика вивчення додавання і віднімання.

Завдання і зміст теми. Програмні вимоги. Додавання і віднімання в центрі «десяток». Методика вивчення властивостей арифметичних дій. Додавання і віднімання в центрі «сотня». Методика вивчення додавання і віднімання в центрі «тисяча» і багатоцифрові числа. Методика формування обчислювальних навичок. Типові помилки і шляхи їх попередження.

Тема 10. Методика ознайомлення з діями множення і ділення. Табличні випадки арифметичних дій.

Завдання і зміст теми. Програмні вимоги. Методика ознайомлення з дією множення. Два види ділення. Методика введення ділення на рівні частини і ділення на вміщення. Методика вивчення взаємозв'язку між множенням і діленням. Методика вивчення таблиць множення і ділення.

Тема 11. Методика ознайомлення з властивостями множення і ділення. Поза табличні та часткові випадки множення і ділення.

Методика ознайомлення з властивостями множення і ділення. Поза табличні та часткові випадки множення і ділення. Методика вивчення часткових випадків: множення і ділення з числами 0, 1, 10, 100. Методика вивчення властивостей множення і ділення та основаних на них позатабличних випадків множення і ділення. Методика вивчення теми «Ділення з остачею».

Тема 12. Алгоритми письмового множення і ділення

Методика вивчення письмового множення і ділення на одноцифрове число. Методика вивчення письмового множення і ділення на двоцифрове число. Типові помилки і шляхи їх попередження. Методика формування обчислювальних навичок.

Тема 13. Загальні питання роботи над текстовими задачами

Місце та функції текстових задач в початковому курсі математики. Задача і її структура. Формування загального підходу до роботи над текстовими задачами.

Математичні задачі, їх значення як засіб навчання математики. Основні типи і складові частини задач, методи розв'язання. Алгоритм навчання розв'язування задач (усвідомлення умов та питань задачі, її математичний запис, пошук та застосування доцільного методу розв'язування, перевірка і аналіз отриманих результатів тощо). Методика усного розв'язування задачі.

Тема 14. Алгоритм роботи над простими задачами

Місце і значення простих задач. Класифікація простих задач. Алгоритм роботи над простою задачею. Алгоритм роботи над основними видами простих задач. Типові помилки, шляхи їх попередження.

Тема 15. Алгоритм роботи над складеною задачею.

Алгоритм роботи над складеною задачею. Задачі з пропорційними величинами. Типові помилки і шляхи їх подолання. Самостійне складання задач учнями. Методика роботи із сюжетною задачею- формулою.

Тема 16. Задачі з пропорційними величинами.

Методика вивчення залежностей між пропорційними величинами. Задачі на знаходження четвертого пропорційного. Задачі на пропорційне ділення. Задачі на знаходження невідомого за двома різницями. Задачі на рух.

Тема 17. Загальні питання методики вивчення величин. Методика вивчення довжини і одиниць її вимірювання.

Величини, що вивчаються в початкових класах. Методика ознайомлення з довжиною відрізка і його вимірюванням. Методика ознайомлення з масою і місткістю. Методика ознайомлення зі швидкістю руху і

залежністю між величинами: швидкість, час і відстань.

Тема 18. Методика ознайомлення з масою і місткістю.

Уявлення про масу тіл. Одиниці вимірювання маси. Кілограм, грам, центнер. Ознайомлення з місткістю. Одиниці вимірювання місткості. Літр.

Тема 19. Методика формування часових уявлень.

Формування часових уявлень учнів. Одиниці вимірювання часу: століття, рік, місяць, тиждень, доба, година, хвилина, секунда. Таблиця мір часу. Визначення часу за годинником. Табелі-календар, та модель годинника.

Тема 20. Методика ознайомлення з площею і одиницями її вимірювання.

Поняття площі. Порівняння площ фігур. Одиниці вимірювання площ. Ознайомлення з квадратним сантиметром. Площа прямокутника. Палетка – інструмент для вимірювання площі.

Тема 21. Методика вивчення алгебраїчного матеріалу

Методика вивчення числових виразів і виразів, які містять змінну. Методика вивчення числових рівностей і рівнянь, які містять змінну (в тому числі і рівнянь). Методика вивчення числових нерівностей.

Тема 22. Методика вивчення геометричного матеріалу

Методика ознайомлення учнів з геометричними фігурами (точкою, відрізком, багатокутником та ін.) і їх найпростішими властивостями. Елементарні геометричні побудови. Позначення фігур. Розвиток просторових уявлень та уяви учнів. Розв'язування задач на розпізнавання фігур, ділення фігур на частини і утворення фігур із заданих частин. Розв'язування задач на визначення периметра і площі геометричних фігур.

Список літератури

1. Байняшкіна О. Є. Моделювання як засіб розвитку пізнавальної активності молодших школярів на уроках математики// Початкове навчання та виховання. – 2006. - № 28 - 29.
2. Богданович М.Б. Концепція курсу математики для 1-4 класів// Початкова школа. - 1990.- № 2.-С.10 – 13.
3. Богданович М.В. математика, 1 клас.- К.: Освіта, 2001.
4. Богданович М.В. математика, 3 (2) клас.- К.: Освіт, 1997.
5. Богданович М.В. математика, 4 (3) клас.- К.: Освіта, 1995.
6. Богданович М. В. Розвиток логічного мислення школярів на уроках математики: Дидактичні вправи // Початкова освіта. – 2002. - №21. – С. 1 – 63.
7. Богданович М. В., Козак М. В., Король Я. А. Методика викладання математики в початкових класах: Навч. посібник. – 2-е вид., перероб. і доп. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 368 с.
8. Бурім В. Розвиток логічного мислення школярів на уроках математики // Початкова освіта. – 2007. - №7. – С. 12 - 13.
9. Василенко І. З., Кухар В. М. Методика викладання математики в початкових класах. – К.: Вища школа, 1971. – 376 с.
10. Гайдай Л. Задачі для розвитку логічного мислення в учнів початкової школи //Початкове навчання та виховання. – 2006. - №15. – С. 2 – 5.
11. Дидактика сучасної школи / Під редакцією В.А.Онищенка. - К.: Радянська школа, 1987. - 289 с.
12. Дудко Л., Московченко В. Розв'язування задач з пропорційними величинами//Початкова школа. – 2006. - №11. – С. 14-17.
13. Дудко Л., Московченко В. Складання і розв'язування задач з логічним навантаженням//Початкова школа. – 2004. - №12. – С. 8-10.
14. Дусавицкий А. К. $2 \times 2 = x ?$. – М.: Инфолайн, 1955. – 176 с.
15. Дусавицкий А. К. Развивающее образование: теория и практика. Статьи. – Харьков: 2002. – 146 с.
16. Захарова А. М. Розвивальне навчання математики в початковій школі // Педагогіка і психологія. – 2000. №1. – С. 21 - 23.
17. Косенко Л., Скопич Н. Творчі вправи та ігри як невід'ємна частина логічного мислення молодших школярів // Початкова школа. – 2005. - №7. – С. 40-41.
18. Мрокишко Є.П. Творчі вправи з геометрії //Початкова школа.-1992.№3-4.- С.53,55, 58.
19. Пометун О. І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук. – метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. За ред. О. І. Помету. – К.: Видавництво А. С. К., 2004. – 192 с.
20. Програми для середньої загальноосвітньої школи 1-4 класи.- К.: Початкова школа. - 2006.-С.202- 236.
21. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: Підручн. для студентів педагогічного факультетів. – К.: ВГА, 1997. – 415 с.
22. Самтановська Н. Пропедевтика формування геометричних уявлень у початковій школі// Початкова школа.- 2006.- №2.- С.14-17.
23. Скворцова С. Задачі на рух в одному напрямку//Початкова школа. – 2004. - №10. – С. 23 – 27.
24. Слєпкань З. Психолого – педагогічні та методичні основи розвивального навчання математики. – Тернопіль, 2004. - 274 с.
25. Фадєєва Т. О. Вивчення величин на уроках математики//Початкова школа. – 1989. - №2. – С. 19 - 22.
26. Форощук О. О., Форощук Н. Є. Математика для початкових класів: Навч. посіб. – К.:А.С.К., 2002. – 384 с.
27. Шевчук І., Котельникова Л. Використання інтерактивних технологій на уроках математики в початкових класах// Початкова школа. – 2005. - №8. – С. 33 - 35.

МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Наукові основи методики навчання грамоти. Педагогічні вимоги до процесу навчання грамоти з урахуванням вікових особливостей дітей. Короткий історико-критичний огляд методів навчання грамоти. Звуковий аналітико-синтетичний метод К. Д. Ушинського та удосконалення цього методу вченими-методистами. Основні періоди та етапи навчання грамоти за сучасним звуковим апалітико-синтетичним методом.

ДО БУКВАРНИЙ ПЕРІОД НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Основні навчально-виховні завдання добукарного періоду. Розвиток усного мовлення — провідний принцип і мета роботи в добукарний період. Види вправ з розвитку мовлення та мислення. Методика формування в учнів уявлень про *слово, речення, розповідь*. Методика ознайомлення учнів з фонетичними уявленнями. Методика паралельного застосування прийомів звукового аналізу та звукового синтезу. Моделювання і конструювання звукової та складової будови слів. Прийоми активізації словникового запасу першокласників. Методика ознайомлення учнів з технічними та гігієнічними вимогами успішного формування та розвитку навичок письма. Система підготовчих вправ з письма. Зміст, структура і методика уроків мови в добукарний період.

БУКВАРНИЙ ПЕРІОД НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Основні завдання букварного періоду. Етапи букварного періоду та завдання коленого з них. Принцип частотності порядку вивчення букв на сторінках Букваря.

Принципи побудови тематичних розворотів сторінок Букваря. Способи та види читання, прийоми їх розвитку. Прийоми удосконалення мовлення та мислення учнів на змісті навчання, вміщеному в Букварі. Прийоми роботи над предметними та сюжетними малюнками, спрямовані на уточнення і збагачення словникового запасу учнів. Методика проведення словникових та словниково-логічних вправ у букварний період. Методика роботи над формуванням та удосконаленням умінь відповідати на запитання, будувати речення за опорними словами, за завданням учителя. Прийоми розвитку творчих здібностей, пізнавального інтересу, пізнавальної діяльності, пізнавальної самостійності у роботі над вивченням звуків та букв на їх позначення. Методика навчання письма в букварний період. Психолого-дидактичні вимоги до навчання письма.

Методика навчання учнів писати нову букву, здійснювати її поєднання у складах, словах. Писати слова, речення. Методика виконання вправ на уроках письма з елементами творчості. Структура та методи проведення уроків письма в букварний період навчання грамоти.

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ УЧНІВ

Методика формування в учнів уявлення про текст, його тему, основну думку, будову, засоби зв'язку речень у тексті.

Прийоми ознайомлення учнів з типами текстів: розповідь, опис, міркування. Прийоми формування в учнів уявлень про стилі українського мовлення. Прийоми розвитку уміння добирати мовні засоби для стилістично диференційованих висловлювань.

Прийоми формування стилістичних умінь та навичок, методика реалізації їх у практичній діяльності молодших школярів.

ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ. ПЕРЕКАЗИ

Переказ як складова частина системи розвитку мовлення молодших школярів. Класифікація переказів за дидактичною метою, типом мовлення, докладністю передачі змісту, місцем виконання.

Методика поетапної підготовки до усного та писемного переказів текстів.

Прийоми підготовки до написання переказу.

Шляхи підвищення самостійності та творчої активності учнів у роботі над переказами різних типів.

ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ. ТВОРИ

Твір як складова частина системи розвитку мовлення. Класифікація творів за джерелом матеріалу, жанрами, місцем виконання, ступенем участі учнів у складанні тексту, розміром, метою виконання.

Прийоми підготовки учнів до написання творів.

Методика роботи над побудовою твору, розкриттям теми, складанням плану. Прийоми використання опорної групи лексики для написання твору.

Методи та прийоми, які забезпечують систему роботи над елементами синтаксису та пунктуації. Прийоми навчання учнів встановлювати смисловий та граматичний зв'язок між словами у реченні.

Методика синтаксичного розбору речення.

Методика удосконалення умінь будувати речення різні за метою висловлювання — розповідні, питальні, спонукальні.

МЕТОДИКА КЛАСНОГО ЧИТАННЯ

Читання як вид мовленнєвої діяльності. Методика проведення голосного та мовчазного читання. Співвідношення цих двох видів читання в початкових класах.

Прийоми розвитку та удосконалення якостей читання. Критерії виявлення свідомого читання. Прийоми роботи, спрямовані на усвідомлення змісту прочитаного.

Вимоги до правильного читання, умови його забезпечення. Прийоми запобігання типовим помилкам та методика виправлення їх у роботі над літературними жанрами.

Прийоми удосконалення швидкості читання, критерії його вимірювання та умови розвитку. Прийоми формування та удосконалення виразного читання, дидактичні умови його забезпечення.

Етапи роботи над художнім твором. Основні завдання етапу первинного та вторинного синтезу. Етап глибокого аналізу творів, його основні завдання. Прийоми розвитку пізнавального інтересу на уроках читання у роботі над різноманітними літературними жанрами (художнє оповідання, казка, вірш, байка, науково-популярна стаття, малюнок, усна народна творчість). Прийоми розвитку логічного мислення па уроках читання. Методика розвитку творчих здібностей молодших школярів у роботі над літературними жанрами.

Види, прийоми роботи, що передують читанню літературних творів для підготовки учнів до їх сприймання.

Методика проведення словникової роботи, прийоми розкриття лексичного значення слів.

Структура уроків читання на вивчення нового матеріалу та узагальнення знань. Засоби підвищення їх ефективності.

МЕТОДИКА ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ

Завдання і організація позакласного читання в початкових класах. Форми керівництва позакласним читанням. Три етапи формування читацької самостійності учнів, завдання кожного з них. Види уроків позакласного читання, їх зміст. основні завдання.

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЛЕКСИКОЛОГІЇ

Прийоми збагачення активного словникового запасу учнів. Методика використання міжпредметного змісту навчання па уроках рідної мови. Прийоми одночасного ознайомлення з лексикологічними відомостями та лексичним значенням слова.

Прийоми практичного ознайомлення молодших школярів з найбільш вживаними синонімами, антонімами, багатозначними словами, поширеними омонімами, фразеологічними одиницями.

Види лексичних вправ, методика їх виконання.

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ФОНЕТИКИ, ГРА ФІКИ ТА ГРА МА ТИКИ

Сучасні методи і прийоми вивчення мови в початкових класах. Класифікація методів.

Вправи як метод. Методика укладання та виконання вправ за змістом навчального матеріалу та характером розумових операцій.

Прийоми розвитку пізнавального інтересу до уроків мови, пізнавальних потреб, діяльності, самостійності.

Типи, структура, методика уроків мови в початкових класах. Методика їх проведення відповідно до вимог сучасної школи.

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ОСНОВ ФОНЕТИКИ ТА ГРАФІКИ

Методика вивчення фонетики у-тісному взаємозв'язку з орфоєпією та графікою. Методика повторення фонетичних знань, набутих учнями в період навчання грамоти. Методика розкриття взаємозв'язку в знаннях фонетики та графіки, орфоєпії та орфографії. Прийоми, які активізують розумову діяльність молодших школярів у роботі над фонетичним матеріалом.

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ МОРФЕМНОЇ БУДОВИ СЛОВА

Значення і завдання роботи над морфемною будовою слова. Методика ознайомлення з елементами словотворення. Прийоми розкриття понять: *споріднені слова, основа слова, закінчення, корінь, префікс, суфікс, спільнокореневі слова.*

Методика пояснення ролі морфем у вираженні лексичного та граматичного значення слів. Методика часткового та повного морфемного аналізу слів.

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ГРАМАТИКИ

Значення граматичних знань для засвоєння орфографії. Обсяг знань з граматики, принцип розташування граматичного матеріалу за роками навчання. Методичні умови, що забезпечують засвоєння граматичних понять, види граматичних умінь.

Методика формування у молодших школярів уявлень про частини мови на основі встановлення їх семантики, граматичних ознак і синтаксичної ролі. Методи та прийоми, які забезпечують систему логічної роботи над іменником, прикметником, дієсловом. Методика часткового та повного морфологічного аналізу слів.

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ОРФОГРАФІЇ

Методика опрацювання орфографічних правил, дидактичні умови їх засвоєння.

Види орфографічних вправ, методика їх проведення.

Диктанти, їх види, методика проведення, оцінювання. Методика опрацювання помилок, виявлених у диктантах. Облік помилок, методика роботи над їх подоланням.

Методика використання різних видів наочності, роздаткового матеріалу, диференційованих завдань у роботі над вивченням орфографії.

Список літератури

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: Підручник. – К.: Либідь, 1998. – 560с.
2. Антипець В.П. Використання дидактичних матеріалів на уроках грамоти//Початкова школа.-1990-а. №9.
3. Архангельский С.И. Лекции по теории обучения в высшей школе. – М.: МГУ, 1974. – 208 с.
4. Бадер В.І., Пашко Л.В. Робота над текстом під час вивчення теми

- "Дієслово" в 3 класі //Початкова школа, - 1995.- № 7.
5. Василюк А., Пахоцінський Р., Яковець Н. Сучасні освітні системи: Навч. посібник. – Ніжин: НДПУ, 2002. – 139с.
  - 6.Вашуленко М.С. Про співвідношення знань і вмінь у мовній освіті молодших школярів // Початкова школа.- 1995,- №9.
  - 7.Вашуленко М.С. Орфоепія і орфографія в 1-3 класах.-К.: Рад.шк.,1982
  - 8.Вашуленко М.С. Перевірку знань з рідної мови співвідносити з основною метою II навчання //Початкова школа.-1992- №3-4.
  9. Вашуленко М.О. Навчання грамоти в 1 класі: Посібник для вчителів.- К.: Рад.шк.1986
  10. Вергасов В.М. Активізація пізнавальної діяльності студентів вищої школи. – К.: Вища школа, 1995. – 210 с.
  11. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої освіти: Підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
  12. Городівський В.М, Звуковий та звуко-буквений аналіз слів на уроках української мови // Початкова школа.- 1976.- №8.
  13. Дідух М.В. Ігрові прийоми навчання читати // Початкова школа.- 1991.
  14. Дороз В.Ф. Методика викладання української мови у вищій школі: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2008. – 176 с.
  15. Залесниченко В.В. Запитання до вивчення основ фонетики//Початкова школа.- 1982.- № 2.
  16. Зимульдінова А. С., Проць М.М. Вивчаємо буквар //Початкова школа- 1991- №6,7.
  17. Калмиків Л.Б., Ігнатенко Н.В. Опрацювання словосполучень для розвитку мовлення шестиліток //Початкова школа.-1989-№5
  18. Кравченко М.П. Окремі аспекти вивчення орфографії.//Початкова школа.- 1995.- №9.
  19. Кравчук Д.М. Писемне мовлення учнів 1-3 кл.-К.:Рад.шк., 1984.
  20. Кутенко Л.О., Абвамова Л.П.Дидактичний матеріал до теми "Текст".// Поч.шк.,-1990- №1.
  21. Методика викладання української мови /За ред. С.І.Дорошенка.- К.: Вища шк., 1992.
  22. Методика викладання української мови /За ред. С.І.Дорошенка.- К.: Вища школа, 1992.
  23. Методика викладання української мови /За ред. С.І.Дорошенка.-К.:Бліц, 1997 Вища школа, 1992.
  24. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М.С. Вашуленка. – К.: Літера ЛТД, 2010. – 364 с.
  25. Нечай Л.Д. Учнівські твори п початкових класах.К.:Рад.шк.,1981.
  26. Охріменко Н.Д. Народознавство на уроках української мови // Початкова школа. - 1991.- № 3.
  27. Охріменко Н.Д.Дидактичний матеріал з народознавства для розвитку мовлення //Поч.школа.-1992.- №2.
  28. Підручники з української мови для 1-3(1-4) класів.
  29. Попова Л.Б. Словниково-логічні справи в період навчання грамоти // Початкова школа.-1987.-№10.
  30. Програми середньої загальноосвітньої школи, 1-3 (1-4) класи
  31. Програми середньої загальноосвітньої школи, 1-3 (1-4) класи - К.:
  32. Програми середньої загальноосвітньої школи,1-3(1-4)кл.-К.:
  33. Прокопець Т.М. Диктанти з української мови для 1-3 кл. //Початкова школа.- 1995.- № 9.
  34. Проць М.М., Лужецька Л.Б. Вірші та загадки на уроках навчання грамоти/Початкова школа.-1990.- №1
  35. Скрипченко Н.Ф., Вашуленко М.О. Буквар: Підручник для 1 класу чотирирічної і трирічної початкової школи.- К.: Бліц,1997
  36. Словська О.І. Комплексні завдання для розвитку мовлення учнів 1-3 кл.-К.: Рад.шк., 1984.
  37. Тоцька Н.І. Фонетика української мови та її вивчення в початкових класах.- К.: Рад. школа, 1976.
  38. Хадчанська О.В. Засвоєння Іншомовної лексики//Поч.школа.-1991-№11,
  39. Хорошковська О.Н. Розвиток мовлення молодших школярів.-К.: Рад. школа, 1985.
  40. Чуйко Г.А., Білецька М.А., Школьна Г.Ф. Методика викладання української мови в початкових класах.- К, Ра.шк. 1975.
  41. Чуйко Г.А., Білецька М.А., Школьна Г.Ф. Методика викладання української мови в початкових класах.- К.: Рад.школа, 1975.
  42. Чуйко Г.Л.,Білецька М.А., Школьна Г.Ф. Методика викладання української мови в початкових класах.- К.:Рад.шк.,1975.

МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ПРИРОДОЗНАВСТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Розділ 1. Методика навчання природознавства – педагогічна наука.

Методика навчання природознавства – педагогічна наука. Предмет і завдання методики навчання природознавства. Короткий історичний нарис виникнення та розвитку методики навчання природознавства. Навчально-виховні завдання курсу природознавства в початковій школі.

Методи науково-педагогічних досліджень методики навчання природознавства. Зв'язок методики навчання природознавства з психолого-педагогічними та біологічними дисциплінами.

Державні стандарти освіти і їх реалізація в курсі природознавства. Аналіз програм та підручників з природознавства.

Розділ 2. Власне педагогічні цілі і зміст курсу природознавства в початкових класах

Загальна власне педагогічна ціль курсу природознавства в початковій школі, її втілення в змісті навчального предмета. Суть освітньої, розвивальної та виховної власне педагогічних цілей навчання природознавства та їх практичне визначення в конкретних педагогічних умовах.

Загальнодидактичні і специфічні принципи добору змісту природознавства для початкової школи.

Види знань у курсі природознавства. Форми оволодіння ними молодшими школярами: конкретні факти, уявлення, поняття, їх об'єктивна суть, умови та методика формування.

Уміння, їх характеристика. Закономірності та рівні оволодіння ними молодшими школярами. Групи вмінь та методика їх формування у процесі навчання природознавства.

Структурування власне предметного змісту природознавства (складання його структурно-логічних схем).

Розділ 3. Методи навчання природознавства в початкових класах

Методи організації процесу навчання природознавства. Методи і методичні прийоми. Дидактична суть методу навчання природознавства. Визначення і класифікація методів навчання природознавства. Методична суть методу проблемного навчання. Евристичний та дослідницький метод навчання. Методична різноманітність проблемних завдань. Практичні методи навчання. Спостереження та його види. Дослід, структура, методика використання дослідів. Практичні роботи з природознавства, демонстрації і досліди на уроках природознавства. Інтерактивні методи навчання природознавству. Характеристика інтерактивних прийомів організації навчання природознавства. Особливості використання дидактичних ігор на різних етапах уроку природознавства. Функції ігрової діяльності на уроках природознавства.

Розділ 4. Засоби навчання природознавства в початкових класах

Засоби наочності у процесі навчання природознавству, методика їх використання, загальна характеристика. Класифікація засобів наочності: натуральні, образотворчі, аудіовізуальні, моделі. Дидактичні цілі та загальні вимоги до методики використання засобів наочності в процесі навчання природознавства.

Натуральні засоби наочності: об'єкти неживої природи (колекції, окремі зразки) і живої природи (живі рослини і тварини, гербарії, колекції, чучела, вологі препарати).

Образотворчі засоби наочності: об'ємні (муляжі), плоскі (навчальні картини, таблиці, фотографії, малюнки, картки).

Аудіовізуальні засоби наочності: динамічні (кінофільми, телепередачі, грамзаписи і магнітофонні записи), статичні (діафільми, діапозитиви, транспаранти до кодоскопа).

Моделі як засоби наочності. Матеріальні моделі: динамічні (телурій), статичні (глобус, рельєфні таблиці). Ідеальні моделі: образні (схематичні малюнки, схеми, карти, план, діаграми, графіки); знаково-символічні; розумові.

Розділ 5. Форми навчання природознавства в початкових класах

Форми організації процесу навчання природознавства. Урок – основна форма організації навчання природознавства у початковій школі. Типи і структура уроків природознавства. Комбінований урок. Предметні уроки. Урок-екскурсія. Узагальнюючий урок. Нестандартний урок. Інтегрований урок.

Домашні заняття учнів і їх організація. Позакласна робота. Види позакласної роботи. Значення позакласної роботи і її місце в навчально-виховному процесі. Позаурочна робота. Види і значення позаурочної роботи з природознавства.

Розділ 6. Матеріальна база навчання природознавства в початкових класах

Матеріальна база навчання природознавства. Куточок живої природи. Дидактичні умови до його організації й обладнання. Добір об'єктів для куточка та умови їх утримання. Догляд за ними.

Краєзнавчий куточок. Дидактичні вимоги до його змісту й оформлення. Використання в процесі навчання природознавства.

Географічний майданчик. Обладнання географічного майданчика для початкових класів.

Навчально-дослідна ділянка. Організація території ділянки. Особливості її планування. Добір і розміщення рослин, відповідно до програми з природознавства і сільськогосподарської праці. Обладнання та інвентар для роботи на ділянці.

Список рекомендованої літератури:

1. Байбара Т. М. Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів *я* природознавства. / Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи. Методичні рекомендації. – К.: Початкова школа, 2002. – С. 100-112
2. Байбара Т. М. Методика навчання природознавства в початкових класах: Навчальний посібник. – 2-ге видання. – К.: Веселка, 1998. – 338 с.
3. Горощенко В. П., Степанов И.А. Методика преподавания природоведения. – М.: „Просвещение“, 1984. – 212 с.

4. Коваль Н.С., Нарочна Л. К. Природознавство для 3 кл. чотирирічної школи. – К.: „Освіта||. – 2003. – 120 с.
5. Коваль Н. С. Самостійна робота учнів на уроках природознавства: Посібник для вчителів. – К.: Рад. шк., 1982. – 96 с.
6. Коваль Н. С., Байбара Т. М. Зошит з природознавства для 3 (4) кл. початкової школи. – К.: „Освіта||. – 1993. – 35 с.
7. Коваль Н. С., Бондаренко Л. С. Дидактичні матеріали до підручника з природознавства. 3 (4) клас. – К.: „Освіта||. – 1998. – 98 с.
8. Нарочна Л.К., Ковальчук Г.В., Гончарова К.Д. „Методика викладання природознавства: Навчальний посібник. – 2-ге вид, перероб. і допов. – К.: Вища школа, 1990. – 302 с.
9. Пакулова В. М., Кузнецова В. М. Методика преподавания природоведения. – М.: Просвещение, 1990. – 192 с.
10. Танська В. В., Мокрицька А. М. Методика навчання природознавства в початковій школі: Навч.- метод. посібник. – Житомир: Вид-во „Волинь||, 2005. – 144 с.

Критерії оцінювання знань та вмінь абітурієнтів під час фахового випробування

Відмінно (200 б) – виставляється за глибоке і повне розуміння програмного матеріалу, за вміння диференціювати, інтегрувати та уніфікувати знання, методи, принципи у конкретних ситуаціях та самостійно оцінювати різноманітні педагогічні явища і факти, встановлювати різницю між фактами і наслідками, виявляючи особисту позицію щодо них, знання сучасної педагогічної та методичної літератури, за логічний літературно-правильний виклад з дотриманням вимог ЄСТД.

Добре (160 б) – виставляється за глибоке і повне засвоєння змісту програмного матеріалу, за здатність правильно викласти і довести вивчені поняття, правила, визначення, вміння використовувати засвоєні знання в конкретних ситуаціях, вміння підтверджувати теоретичні положення прикладами з досвіду власної педагогічної практики, вміння орієнтуватися в сучасних програмах виховання в дитячих навчальних закладах .

Задовільно (140 б) – виставляється за розуміння абітурієнтом основних положень і залежностей в навчальному матеріалі та здатності відтворити значну частину теоретичного матеріалу на репродуктивному рівні, однак абітурієнт допускає помилки, що свідчать, про недостатньо глибоке його засвоєння. Невміння пояснити висловлювані думки. Відповідь являє собою хоч і правильні , але окремі розрізнені думки. Однак, абітурієнт допускає помилки методичного характеру при плануванні різних форм навчально-виховної роботи з дітьми.

Незадовільно (120 б) – виставляється за наявністю розрізнених, безсистемних знань, нерозуміння програмного матеріалу за допущені грубі помилки в змісті відповіді та нездатність застосовувати знання при плануванні роботи з дітьми.

Загальна рейтингова оцінка випробування у 200-бальній шкалі встановлюється як середня арифметична рейтингових оцінок за освітні досягнення із складових дисциплін на співбесіді.